

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 5, גיליון 1, ינואר 2017

תוכן העניינים

- המיתוס סביב צדאם חוסיין מגויס למערכה הסוגית נגד ההתפשטות של איראן 3
- מבקרי שלטון או בוגדים? התגובות ברשתות למכתב הגולים האיראנים לטראמפ 5
- ה"מרס טורקי" של ארדואן 7

דבר העורכים

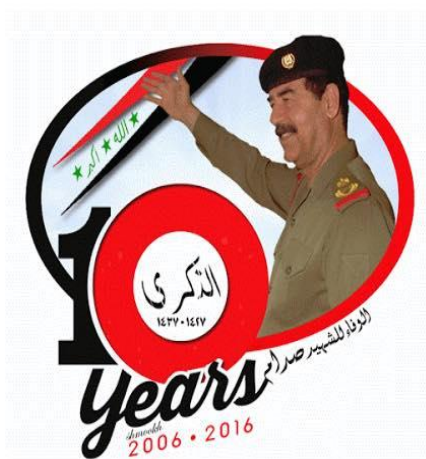
הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון ינואר של **ביהייב**. בגיליון זה ניחשף למיתוס סביב דמותו של צדאם חוסיין כמגן המדינות הערביות שצובר תאוצה נוכח החשש המתגבר מפני התפשטות ההשפעה האיראנית במזרח התיכון, נתוודע לתגובות שעוררה קריאתם של גולים איראנים לטרמפ לאמץ מדיניות תקיפה כלפי איראן, ונעקוב אחר השיח הסוער ברשתות הטורקיות סביב ההחלטה להעלות למשאל עם רפורמות שתכליתן הגדלת סמכויותיו וכוחו הפוליטי של ארדואן,

קריאה מהנה!

המיתוס סביב צדאם חוסיין מגויס למערכה הסונית נגד ההתפשטות של איראן

גלעד שילוח

אלפים במזרח התיכון ציינו בסוף דצמבר עשור למותו של צדאם חוסיין, נשיא עיראק לשעבר שהודח בפלישה האמריקאית ב-2003, הורשע בביצוע פשעים נגד האנושות והוצא להורג בתלייה ב-30 בדצמבר 2006. מפגן התמיכה ברודן ומורשתו התקיים בעיקר על גבי הרשתות החברתיות בהובלת גולשים מסעודיה וממדינות סוניות נוספות באזור. ברקע הדברים עומד הצבא העיראקי, השיעי ברובו, בפני ניצחון במערכה לכיבוש העיר מוסול מידי המדינה האסלאמית, בתקופה הנחשבת לאחת המכריעות בעיראק מאז שקעה לכאוס עם הדחתו של צדאם. בעת שבה היחסים בין הסונים לבין השיעים, ובין סעודיה לבין איראן באופן ספציפי, נמצאים בשפל, מספק גיוס דמותו ומורשתו של צדאם חוסיין הסוני הצצה לעומק הקרע במזרח התיכון ומעלה שאלות סביב מעמדה הנוכחי של עיראק באזור. האהדה לצדאם ברשתות מגלה שרבים עדיין רואים בו סמל לאומי ערבי, וכי גם לאחר עשור למותו הוא עודנו פופולרי בקרב חוגים במזרח התיכון אף יותר מאשר בתוך מולדתו עיראק.

פוסטר שפורסם ברשתות לציון עשור למותו של צדאם: "הנאמנות לשהיד צדאם חוסיין, 2006-2016"

לקראת סוף דצמבר פורסמו עשרות אלפי פוסטים בטוויטר ובפייסבוק תחת תיוגים כדוגמת "עשור למות צדאם" ו"יום השנה למות הקדושים של צדאם", בעיקר מטעם גולשים מסעודיה וממדינות סוניות אחרות. אלה גייסו את דמותו של הרודן המודח במטרה לנגח את בני העדה השיעית ולמחות נגד ההתפשטות של איראן במזרח התיכון. אלפים הזכירו את הרודן בערגה וביכו את לכתו של מי ש"לא שמר על מולדתו בלבד אלא על כל המולדת הערבית מההתפשטות השיעית הפרסית", כשהם משתפים איור בו נראה צדאם מחבק את מפת עיראק ושומר על שלמותה.¹ אחרים כינהו "מנהיג הערבים"² ו"תקוות הערביות".³ חלק ציינו כי יום ההוצאה להורג של צדאם "היה יום ההוצאה להורג של עיראק",⁴ ומחו על כך שהאמריקאים העניקו את עיראק "ליצורים המלוכלכים ביותר של אללה - השיעים".⁵ גם בתו של צדאם, רעיד

חוסיין, המתגוררת בירדן ומחזיקה בחשבון פייסבוק בעל יותר מחצי מיליון עוקבים, העלתה מספר פוסטים ביום השנה בהם פיארה את אביה ואמרה כי "בתאריך הזה איבד העולם את האב, המפקד מעורר היראה, נשיא הרפובליקה העיראקית ומגן האומה הערבית".⁶ הפעילות לציון עשור למותו של צדאם התקיימה בעיקר ברשתות, אף שעל פי הדיווחים התקיימו מספר אירועים מצומצמים לזכרו בירדן,⁷ תימן⁸ ומאוריטניה,⁹ ובוטלה עצרת גדולה יותר לזכרו בעמאן בירת ירדן.¹⁰ אירועים אלה לא משכו תשומת לב מיוחדת מצד התקשורת הערבית, מלבד מספר מאמרי דעה שנכתבו על כך בעיתונות.

מספר שבועות לאחר מכן, עלתה דמותו של צדאם פעם נוספת ברשתות. גולשים ממדינות סוניות, גם הפעם מרביתם מסעודיה והמפרץ הפרסי, הפיצו את התיוג "להציל את עיראק הערבית הכבושה".¹¹ אלה מחו נגד "הכיבוש האיראני"¹² במדינה על רקע הקרבות במוסול והתבוסה הצפויה של המדינה האסלאמית לצבא העיראקי, לכוחות הפשמרגה הכורדים ולמיליציות השיעיות הנתמכות על ידי איראן. הגולשים ביטאו חשש מהשפעה איראנית והגמוניה שיעית במדינה, כמו גם אזהרה כי עיראק קרובה לאבד את זהותה "הערבית" לטובת הפרסים השכנים. "עיראק צריכה מישוה כמו צדאם",¹³ כתבו הגולשים, בעוד שאחרים הצטערו על

מותו של המנהיג הנערץ באומרים כי "אללה ירחם על צדאם". אחרים טענו כי לאחר מותו של צדאם "איראן החלה לנבוח ולהרים את הקול"¹⁴ וכי "כל מה שנשאר זו עיראק של האיראנים. המנהיג הערבי האציל צדאם הלך, והלכה איתו עיראק והערביות".¹⁵ גם אם הדברים לא נאמרים במפורש, ניתן ללמוד מהזעקה נגד ההשתלטות האיראנית שעבור ציבור מסוים במזרח התיכון עדיפה נוכחותו של דאע"ש במוסול, מעוז סוני מובהק, על פני כיבוש שיעי – איראני.¹⁶

איור של צדאם חוסיין אוהז במפת עיראק ששותף עשרות פעמים ברשתות החברתיות

ציון יום מותו של צדאם והאדרת דמותו אינם נחשבים לתופעה חדשה. גם בעבר נהגו הגולשים להעלות על נס את הרודן ביום השנה הלועזי למותו או בחג הקורבן, תאריך מותו לפי לוח השנה המוסלמי. כך גם בעיתות שבהם דיממה עיראק מפיוגעים ברחובותיה.¹⁷ חוגים קטנים באזור מקיימים מעת לעת עצרות לזכרו ולתמיכה במורשתו. לתפיסתם של הגולשים "המדינה האסלאמית לא הייתה יכולה לקום תחת צדאם", וכי שנואי נפשו מאיראן השכנה הם המרוויחים העיקריים מהדחתו.¹⁸ ברשת פייסבוק ניתן למצוא דפים בני יותר ממאה אלף עוקבים המוקדשים "לשהיד הגיבור צדאם חוסיין",¹⁹ ועשרות קבוצות אחרות בהן ניתן למצוא ציטוטים מפורסמים שלו, קטעי וידאו ותמונות. פעילות ההנצחה מתקיימת גם בקרב פעילי המדינה האסלאמית כאשר פוסטרים עם דיוקנו של צדאם נמצאו במפעלים לייצור מטענים של הארגון²⁰ או במפקדות הארגון במעוזים סונים כמו פלוג'ה.²¹ אלה

מהוות עדות סמלית לכך שרבים מבכירי הארגון הם פליטי משטרו וצבאו של צדאם ומפלגת הבעת' העיראקית, שהתחברו למדינה האסלאמית משיקולים תועלתניים, אך גם עדתיים ואידאולוגיים.

האירועים שהתרחשו במזרח התיכון בהמשך להדחת צדאם חוסיין בשנת 2003 תרמו לטיפול המיתוס סביב צדאם. הנרטיב הבולט בפוסטים שמפיצים הגולשים הסונים מציג את צדאם כמגן האולטימטיבי של הערביות, שהצליח לשמור על זהותה הערבית ושלמותה של עיראק, כמו גם של שאר מדינות האזור, מפני השתלטות השיעה ואיראן. לא ניתן להתכחש לכך שבגדאד, המצויה כיום תחת הנהגה שיעית, חדלה להיות גורם מאזן ובולם כנגד השפעתה של טהראן. האחרונה פועלת להרחבת השפעתה במזרח התיכון וחותרת להגמוניה אזורית, בעוד עיראק פסקה מלשמש שחקן מרכזי בעולם הערבי ובמפרץ הפרסי, והפכה למדינה כושלת ומסוכנת השקועה בסכסוך סוני-שיעי ובטרור ג'יהאדי, מאל-קאעדה של אבו-מצעב אל-זרקאוי ועד המדינה האסלאמית. אף שגילויי התמיכה בצדאם אינם נחשבים לתופעה חדשה ברשתות המזרח תיכוניות, הרי שהיקף השיח השנה היה חריג ונראה כי למערכה במוסול והחשש מהשתלטות איראנית על עיראק ביום שלאחר תבוסת המדינה האסלאמית תרומה ניכרת לכך.

מבקרי שלטון או בוגדים? התגובות ברשתות למכתב הגולים האיראנים לטראמפ

ד"ר רוז צימט

קריאתם הפומבית של פעילים איראנים גולים לנשיא ארצות-הברית הנבחר, דונלד טראמפ, לאמץ מדיניות תקיפה כלפי איראן עוררה בסוף דצמבר סערה ציבורית רחבה באיראן. זמן קצר לאחר פרסום המכתב, הוצפו הרשתות החברתיות באלפי תגובות של גולשים איראנים, כולל מקרב מבקרי המשטר, שהסתייגו מהמכתב וראו בנכונות של בני-ארצם לשתף פעולה עם זרים לשם הפעלת לחץ על איראן, חציית קו אדום ומעבר מביקורת לגיטימית על המשטר לסיוע בלתי ראוי ליריביה של איראן.

"30 מוכרי המולדת", עמודו

הראשי של "סובח-י נו"

בסוף דצמבר האחרון שלחו 30 פעילים איראנים גולים מכתב לטראמפ בו קראו לו לבטל את הסכם הגרעין עם איראן ולהרחיב את הסנקציות כנגד משמרות המהפכה, מוסדות פיננסיים שבשליטת המנהיג העליון ובכירים איראנים המעורבים בהפרת זכויות אדם. מטרתם המוצהרת הייתה להגביר את הלחץ על המשטר בטהראן ולתרום להפלתו.²² על המכתב חתומים עיתונאים, פעילי זכויות אדם ואסירים פוליטיים לשעבר, בהם אחמד באטבי, ממובילי הפגנות הסטודנטים בשנת 1999, שתמונה שלו בחולצתו המוכתמת בדם הפכה לאחד מסמלי המחאה, וארש סובחאני, סולן להקת הרוק האיראנית המצליחה "קיוסק" ומי שהנחה את תוכנית הטלוויזיה הסאטירית "OnTen", ששודרה בקול אמריקה בפרסית.

בעקבות פרסום המכתב הזדרזו אמצעי התקשורת האיראנים המזוהים עם תומכי המשטר בימין השמרני לתקוף בחריפות את יוזמי המכתב ולהאשימם בבגידה. העיתון השמרני "סובח-י נו" פרסם בעמודו הראשי את תמונותיהם של חותמי המכתב לצד תמונתו של טראמפ תחת הכותרת "30 מוכרי המולדת" (ראו תמונה).²³ במאמר דעה שפרסמה סוכנות הידיעות "פארס" נכתב כי אלה שטענו בעבר כי דמם נשפך על-ידי המשטר מעודדים כיום בגלוי את הנשיא טראמפ למצוץ את דמם של בני-עמם.²⁴

הביקורת כנגד החתומים על המכתב התרחבה עד מהרה מעבר לחוגי הימין השמרני וכללה גם פעילים פוליטיים ואמצעי תקשורת המזוהים עם המחנה הרפורמיסטי. עבד אל-ואחד מוסוי לארי, פעיל רפורמיסטי ששימש שר הפנים בממשלתו של הנשיא לשעבר, מוחמד ח'אתמי, אמר בריאיון לעיתון "שרק" כי המכתב משרת את האינטרסים של הימין הקיצוני באיראן. הוא הדגיש את תמיכתם של הרפורמיסטים בהסכם הגרעין וטען כי אין כל הבדל בין יוזמי המכתב למתנגדיה הרדיקלים של הממשלה הקוראים לביטולו. פעיל נוסף, חמיד-רזא ג'לאא'י-פור, הצהיר כי אף על-פי שהוא רפורמיסט המאמין שהדמוקרטיה היא הדרך להציל את איראן, הרי שאם איראן או חיי אזרחיה וביטחונם יהיו בסכנה, הוא יהיה מוכן לצאת למלחמה תחת פיקודו של המנהיג העליון.²⁵

שיח ציבורי נרחב התנהל במקביל ברשתות החברתיות שהוצפו באלפי תגובות תחת התיג "מכתב לטראמפ" (#نامه به ترامپ).²⁶ קומץ גולשים, בעיקר מקרב הגולים האיראנים, הביעו תמיכה במכתב בטענה שהפעלת לחץ חיצוני על איראן היא הדרך היחידה לחולל את השינוי הפוליטי המיוחל. "כאשר מגפי הדיכוי והרודנות

דורכים על צווארם של האזרחים, בקשת סיוע ממעצמות זרות אינה רק הגיונית ומוסרית אלא לעיתים אף הכרחית", צייץ אחד הגולשים.²⁷

מול התמיכה המצומצמת במחברי המכתב, בלטה מנגד התנגדות רחבה בקרב הגולשים. מבין המגיבים, היו שתקפו את שולחיו במילים קשות וטענו שאינם מייצגים כלל את אזרחי איראן, וכי הם לא יותר מ"בוגדים הפועלים במסווה של אינטלקטואלים ושוחרי חופש המוכנים למכור את בני-ארצם בתמורה לכסף".²⁸ גולשים אחרים טענו כי שינוי המשטר באיראן אפשרי רק מבפנים ולא באמצעות התערבות אמריקאית זרה. "יש הבדל גדול בין מבקר המשטר התובע רפורמות לבין מתנגד המשטר המוכן לפנות אפילו לאויב כדי להפילו", צייץ אחד הגולשים.²⁹ מספר גולשים הצביעו על כך שהמכתב נשלח ביום השנה למבצע "כרבלאא-4" אותו יזמה איראן בשלהי דצמבר 1986 במהלך מלחמתה נגד עיראק. במבצע זה, שהסתיים כעבור יום בתבוסתם הקשה של האיראנים, מצאו עצמם הלוחמים האיראנים בפני לוחמים עיראקים שהסתייעו בפעילי ארגון האופוזיציה האיראני "מוג'אהדין-י ח'לק", שאת בגידתם השוו לזו של שולחי המכתב.³⁰

העובדה כי ההתנגדות למכתב נשמעה לא רק מצד תומכי המשטר הובלטה על-ידי גולשים רבים. "רוב גולשי טוויטר בפרסית הוכיחו הערב כי למרות שהם מתנגדים למשטר האסלאמי, הם אינם מוכרי מולדת ובוגדים", צייץ אחד הגולשים.³¹ קריאתם של הגולים האיראנים להחריף את הסנקציות נגד איראן עוררה התנגדות מיוחדת בקרב אזרחי הרפובליקה האסלאמית המתגוררים בתוך איראן וסובלים הלכה למעשה מהשפעת הסנקציות על מצבם הכלכלי. אלה טענו כי הסנקציות נגד איראן פוגעות בצורה קשה באזרחיה והקריאה להחרیفן מהווה, לפיכך, בגידה של ממש. תמיכה לכך התקבלה מבדיקה כמותית שנעשתה על-ידי חוקר אינטרנט איראני ברשתות החברתיות, יממה לאחר פרסום המכתב, שהעלתה כי למעלה מ-74% מהציוצים שהתפרסמו תחת התיוג "מכתב לטראמפ" נשלחו מתוך איראן.³² חותמי המכתב, לעומת זאת, הדגישו לאחר פרסומם כי כוונתם הייתה לסנקציות ממוקדות נגד משמרות המהפכה והמשטר ולא לסנקציות גורפות העלולות לפגוע גם באזרחיה.

הביקורת החריפה מצד גולשים איראנים רבים למכתב חושפת את עוצמת החשש בקרב אזרחים איראנים לגורלו של הסכם הגרעין בעידן טראמפ. החרפת הלחץ על איראן וביטולו האפשרי של הסכם הגרעין על-ידי הממשל האמריקאי החדש עלולים, בראיית הציבור האיראני, להחריף את המשבר הכלכלי ולנפץ את התקווה לשיפור כלכלי בעקבות הסכם הגרעין. נוסף על כך את ההתנגדות הרחבה באיראן למדיניות הסנקציות הנתפסת כאמצעי לחץ בלתי לגיטימי של המערב הפוגע בריבונותה של איראן. לבסוף, ההתגייסות הציבורית נגד המכתב, כולל מצד מבקרי החריפים של המשטר, נעוצה ברגישות של הציבור האיראני להסתייעות בזרים על מנת להפעיל לחץ חיצוני על המדינה. התנהלות כזו נתפסת במידה רבה כבלתי-לגיטימית, כחתיירה נגד הסולידריות הלאומית וכפגיעה בכבוד הלאומי, ואלה הנוהגים באופן זה עלולים להיות מוקעים כמשתפי פעולה עם זרים וכבוגדים.

ה"מרס טורקי" של ארדואן

חי איתן כהן ינרוג'ק

בצל הטרור חסר התקדים הפוקד את טורקיה בחודש האחרון, סוערות הרשתות החברתיות בשל וויכוח פוליטי סביב השינויים שמבקשת מפלגת השלטון להחיל בשיטת הבחירות הפרלמנטרית הנהוגה במדינה, תוך הסבתה לשיטה הנשיאותית. שינוי זה צפוי להעניק לנשיא, רג'פ טאיפ ארדואן, סמכויות של רשות מבצעת ולהוביל לריכוזיות שלטונית. השיח ברשתות מאפשר הצצה לחילוקי הדעות הפוליטיים של המחנות היריבים.

ניסיון ההפיכה הכושל שארע ב-15 ביולי אשתקד, וההפגנות ההמוניות נגד התערבות צבאית בפוליטיקה הטורקית שהתקיימו בעקבותיו, חיזקו משמעותית את ארדואן ואת מפלגתו לשעבר, מפלגת הצדק והפיתוח (AKP). ארדואן ניצל את גלי האהדה לטובת החרפת הצעדים נגד התנועה הפוליטית הכורדית והוביל למעצרים של מנהיגי מפלגת העמים הדמוקרטית (HDP) בנובמבר האחרון. מהלך זה סימל את תחילתה של הברית בין ארדואן למפלגת התנועה הלאומנית (MHP) בראשות דבלט בחצ'לי. כעת, משניתנה העדיפות לזהות הטורקית ולחיזוק מקומה של דת האסלאם בזירה הציבורית, הצטמצם משמעותית הפער האידאולוגי בין שתי המפלגות והוביל לתמיכה של ה-MHP ב-AKP ובמהלכה.

אחד המהלכים הבולטים שמובילה מפלגת ה-AKP בתמיכתה של ה-MHP הוא הפיכתה של טורקיה למדינה ריכוזית נשיאותית. מדובר במהלך הדורש תמיכה של 367 קולות בפרלמנט. בשל מחסור ב-11 קולות בחרו שתי המפלגות להביא את ההחלטה למשאל עם; מהלך שהצריך תמיכה של לפחות 330 צירי פרלמנט. במסגרת משאל העם צפויות להיכלל שאלות הנוגעות לחבילה מקיפה של רפורמות, ובהן שינוי שיטת הבחירות לשיטה הנשיאותית תוך הפחתת מנגנוני איזונים ובלמים, לצד רפורמות נוספות המחזקות את הרשות המבצעת על פני הרשות השופטת, כולל בתהליך מינוי שופטים.

בצד ההצלחה בהשגת הקולות הדרושים לקיום משאל העם שנקבע לאפריל השנה, נצפו ביטויים של מרד בתוך ה-MHP נגד באחצ'לי, כאשר 13 חברי פרלמנט מטעם המפלגה בחרו שלא לתמוך בחבילת הרפורמות. ביטויי התנגדות התקבלו גם ברשתות מצד גולשים לאומנים טורקים שקראו לחברי ה-MHP להתנגד לקיום משאל העם, ולא הססו לתקוף את יושב ראש המפלגה בחצ'לי כ"בוגד שמכר עצמו לארדואן". לעומתם, האשימו תומכי באחצ'לי את הנהגת האופוזיציה במפלגה בראשות מראל אקשנר בפילוג, וקראו לתומכי המפלגה להתלכד סביב בחצ'לי.

"עם החוקה החדשה"

העם ישלוט", מתוך טוויטר

כצפוי הצטרפו תומכי ארדואן לשיח הרשתי וקראו לתמוך בבחצ'לי, תוך הפצת כרזות המציגות את ארדואן ובחצ'לי כמנהיגים הפועלים לקידומה של טורקיה. תומכי ארדואן הוסיפו כי תיקון החוקה יאפשר את סילוק השפעת האליטות על הממשלה הטורקית (ראו תמונה).³³ על מנת להצדיק את התמיכה בחבילת הרפורמה במשאל העם, טענו הגולשים כי התנגדות החילונים ומעצמות העל כדוגמת ארצות הברית, אנגליה וישראל כלשונם, למעבר מהשיטה הפרלמנטרית לשיטה הנשיאותית נובעת מ"אי רצונם לראות את טורקיה חזקה יותר" וטענו כי "על כל אזור טורקי לתמוך בחבילת הרפורמה".³⁴

מחנה החילונים שהוצג כחורש רעתה של טורקיה, טען מצדו כי השינויים הדרסטיים יובילו לשינוי המשטר, ולא לשינוי שיטת המשילות. או במילים אחרות, לסיום הרפובליקה לטובת סולטנות של ארדואן. בדומה לחלק מהגולשים הלאומנים, גם בקרב החילוניים עלתה ביקורת כלפי התנהלותו של בחצ'לי. היו אף שטענו כי בידי ארדואן מצויות קלטות אינטימיות של בחצ'לי, שאיפשרו, כביכול, לארדואן לסחוט אותו ולכרות עמו ברית.³⁵ לצד תאוריות קונספירציה שכאלה, הביעו חילוניים רבים תסכול

"אנו מתקוממים – אם לא היום אז מתי?!"

מתוך טוויטר

מהמתרחש בפרלמנט וקראו לעם הטורקי להתנגד נחרצות לרפורמות במשאל העם במטרה לשמור על ערכי הרפובליקה שהתווה מייסדה, אתאטורק. גולשים רבים מקרב מחנה זה שינו את תמונת הפרופיל שלהם לכרזה הנושאת את הכיתוב "לא" ("Hayır" בטורקית), וקראו "להתנגד לרודנות" (ראו תמונה) תחת התיאור "אנו מתקוממים – אם לא היום אז מתי?" במטרה להוביל להתקוממויות עממיות; מהלך שעד כה, יש לומר, לא נחל הצלחה יתרה.³⁶ הגולשים החילוניים תקפו גם את הלגיטימציה של מהלך החקיקה בפרלמנט בטענה כי מצב החירות שהוכרז במדינה לאחר ניסיון ההפיכה הכושל לא מאפשר אווירה דמוקרטית.

במקביל לוויכוח הער המתקיים ברשתות, סוערות הרוחות גם בפרלמנט. באחד ההצבעות שהתקיימו במסגרת ההחלטה על סעיפי הרפורמה במשאל העם, הסתערו חברי מפלגת העם הרפובליקנית (CHP) החילונית על בימת הנאומים במטרה לבלום את ההצבעות. הוויכוח שפרץ בינם לבין תומכי הרפורמה הסתיים בשבירת אפו של חבר פרלמנט, תלונות על נשיכות והרס הבימה. הגולשים ברשתות לא נותרו אדישים למתרחש והביעו את זעמם כלפי חברי פרלמנט שאותם האשימו בהתנהגות ילדותית.³⁷

הכורדים נמנעים בשלב זה מלהצהיר על עמדתם בסוגיות הפוליטיות הנדונות, חרף התנגדותם האוטומטית כלפי בחצ'לי ומפלגתו. התנהלות זו נובעת ככל הנראה מהאדישות שיצרו המעצרים הרבים בקרב חברי ה-HDP. ואולם, היו גולשים כורדים בודדים שבאופן אירוני תמכו בשיטה הנשיאותית בתקווה שזו תחזיר את ארדואן לשולחן המשא ומתן, מבלי שיהיה נתון ללחצים פוליטיים.

השיח הציבורי המתנהל ברשתות הטורקיות חושף כיצד נתפסים המהלכים הפוליטיים להחלת שיטת בחירות נשיאותית העשויה לחזק משמעותית את מעמדו של ארדואן. בקרב הגולשים הטורקיים ישנם רבים הבוחנים בביקורתיות מהלכים אלה ואינם מתפתים בקלות להסברים הלאומניים המוצעים. חשוב לציין את ההתנגדות הקשה, ואף האלימה, למהלכים הללו בקרב האופוזיציה בפרלמנט הרואים בכך משום פגיעה באופייה הרפובליקני של טורקיה. זו בתורה משחקת לידי ארדואן המצליח לשמור על תדמית ממלכתית חרף הקלחת הסוערת, ומותיר את "העבודה השחורה" בידי תומכיו בפרלמנט.

¹ <https://twitter.com/ALblagi/status/816040394790240256>

² <https://twitter.com/mustafatofe1/status/814626015381192704>

³ <https://twitter.com/rehoumabenncer/status/815075867403649024>

<https://twitter.com/sqahtan1/status/814932487310868480> ⁴
https://twitter.com/brq_y1/status/815192966906216448 ⁵
<https://www.facebook.com/RaghadSaddamHussein/photos/a.173154259407179.51610.173144322741506/1217065618349366/?type=3> ⁶
:07.01.2017 ⁷
<http://www.watanserb.com/2017/01/07/%D8%A3%D8%B1%D8%AF%D9%86%D9%8A%D9%88%D9%86-%D9%8A%D8%AD%D9%8A%D9%88%D9%86-%D8%B0%D9%83%D8%B1%D9%89-%D8%B1%D8%AD%D9%8A%D9%84-%D8%B5%D8%AF%D8%A7%D9%85-%D8%AD%D8%B3%D9%8A%D9%86-%D9%81%D9%8A-%D8%A7/> ⁸
<https://www.youtube.com/watch?v=2atCwXOc-OY> ⁸
<http://www.alakhbar.info/news/19812-2017-01-10-21-48-18.html>: 10.01.2017 ⁹
<http://assabeel.net/local/item/209601-%D9%85%D8%A7-%D8%B3%D8%A8%D8%A8-%D8%A5%D9%84%D8%BA%D8%A7%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B1%D8%AF%D9%86-%D9%81%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%B0%D9%83%D8%B1%D9%89-%D8%A7%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D9%85-%D8%B5%D8%AF%D8%A7%D9%85%D8%9F> ¹⁰
#انقذوا_العراق_الغربي_المحتل ¹¹
<https://twitter.com/mohamdbnakeel/status/819090092149145600> ¹²
<https://twitter.com/rakanalrbe3an1/status/81890857701215027> ¹³
https://twitter.com/abo_shded/status/819102720443502593 ¹⁴
https://twitter.com/CR_1412/status/819117941027381248 ¹⁵
Gilad Siloach, "Iraqis Blame Al Jazeera For 'Promoting ISIS Interests' In Fight For Fallujah", Vocativ, 31 May 2016. ¹⁶
[/http://www.vocativ.com/324041/iraqis-blame-al-jazeera-for-pro-isis-coverage](http://www.vocativ.com/324041/iraqis-blame-al-jazeera-for-pro-isis-coverage) ¹⁷
Gilad Siloach, "Iraqis Irate Over Dire Security Situation Long For Days Of Saddam", Vocativ, 4 July 2016. ¹⁷
[/http://www.vocativ.com/336634/iraqis-irate-over-dire-security-situation](http://www.vocativ.com/336634/iraqis-irate-over-dire-security-situation) ¹⁸
Gilad Siloach, "ISIS Would Never Have Happened Under Saddam, Say Arabs", Vocativ, 24 September 2015. ¹⁸
[/http://www.vocativ.com/234269/isis-would-never-have-happened-under-saddam-pine-arabs](http://www.vocativ.com/234269/isis-would-never-have-happened-under-saddam-pine-arabs) ¹⁹
<https://www.facebook.com/The.hero.martyr.Saddam.Hussein/> ¹⁹
Gilad Siloach, "Saddam Hussein Posters Purportedly Found In ISIS Bomb Factory", Vocativ, 13 July 2016. ²⁰
[/http://www.vocativ.com/210766/shiite-militia-reportedly-find-posters-of-saddam-in-fallujah-campaign](http://www.vocativ.com/210766/shiite-militia-reportedly-find-posters-of-saddam-in-fallujah-campaign) ²¹
Gilad Siloach, "Saddam Hussein Allegedly Found In ISIS Headquarters", Vocativ, 29 May 2016. ²¹
[/http://www.vocativ.com/323724/poster-of-saddam-hussein-allegedly-found-in-isis-headquarters](http://www.vocativ.com/323724/poster-of-saddam-hussein-allegedly-found-in-isis-headquarters) ²²
."An open letter by Iranian dissidents to President-Elect Donald Trump", <http://taghato.net/article/30837>. ²²
<http://sobhe-no.ir/newspaper/151> ²³
.2016. "מוכרי המולדת באופן מושלם: כאשר האנטי-מהפכנים מתחנפים לטראמפ", **פארוס**, 24 בדצמבר, 2016. ²⁴
.2016. תגובת הרפורמיסטים למכתב מתנגדי המשטר לטראמפ, **פארוס**, 27 בדצמבר, 2016. ²⁵
²⁶
https://twitter.com/hashtag/%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87_%D8%A8%D9%87_%D8%AA%D8%B1%D8%A7%D9%85%D9%BE?src=hash ²⁷
https://twitter.com/D0wn_Under/status/813586418190589952 ²⁷
<https://twitter.com/Masooti/status/812730676898385920> ²⁸
<https://twitter.com/MansourKiaei/status/812684680935960576> ²⁹
<https://twitter.com/rhosseini0/status/812715593199747074> ³⁰
https://twitter.com/aaqaye_mohandes/status/812728200405073920 ³¹
<https://twitter.com/Ammir/status/812776169267400705> ³²
#Evet #Senibaşkanyapacağız #TürkiyelçinEVET ³³
<https://twitter.com/dscomar/status/820715925284552705> ³⁴
<https://twitter.com/fikretfirat/status/814212461817630720> ³⁵
#AyağaKalkıyoruz #Hayır ³⁶
ocak2017tbmmkavgası #tbmm #kavga11# ³⁷